

Tallinna Muusikakeskkooli põhikooli õppekava lisa nr 5

Ainevaldkond „Sotsiaalsained“

1. Valdkonna õppeained

Sotsiaalsainete valdkonna õppeained on inimeseõpetus, ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Muusikakeskkooli õppekava kohaselt õpetatakse 9. klassis ajalugu ja ühiskonnaõpetust lõimituna. Aine nimetus on ajalugu-ühiskonnaõpetus.

Ainevaldkonna ja selle õppeainete kirjeldused on esitatud põhikooli riikliku õppekava [lisas 5](#).

- **Ainevaldkonnas kujundatavad üldpädevused**
- **Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Õpilane tajub ja väärtustab suhtlust ja suhteid kaasõpilastega läbi õuesõppe ja rühmatööde (inimese-, ühiskonnaõpetus ja ajalugu I-IX klass). Suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja kaasaegse kultuuri südmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt (kodanikupäeva tähistamine IX klass, kontsertide külastused I-IX klass, õuesõpe, „Suitsuprii klass“ V-VIII klass). Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhinduda. Süvendada lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse.
- **Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Suutlikkus ennast teostada, toimida teadlikult ja vastutustundliku kodanikuna („Suitsuprii klass“ V-VIII klass).

Suudab koos töötada erinevate inimestega ja erinevates situatsioonides (erinevad rühmatööd õppetöö vältel). Aktiivse kodanikuna osaleb õpilane erinevatel üritustel/konkurssidel, mis on aineõpetajate poolt väljakuulutatud (nt aineolümpiaadid, mälumängud).

Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

- **Enesemääratluspädevus.** Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpilane koostab mälestustest ajalooallikalise dokumendi, tunnetab lähisugulaste minevikku, otsib seoseid tänapäevaga (IX klass ajalugu).

- **Õpipädevus.** Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida

õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Õpilane oskab iseseisvalt omandada õppematerjali ning vajadusel teatud temade kohta leida lisainformatsiooni (aineolümpiaad inimeseõpetuses V-VIII klass, ajaloo ja ühiskonnaõpetuse aineolümpiaad). Õpilaste ettevalmistamine üleminekuks internetipõhistele õppematerjalidele.

- **Suhtluspädevus.** Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada

õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Erinevate rollimängude/lühinäidend/mängude kasutamine ainetundides, et õppida ja arendada omavahelist suhtlust. Rühmatööde organiseerimine ning meeskonnatöö tegemine (I, II ja III kooliaste).

- **Ettevõtlikkuspädevus.** Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärgi, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Majandusõpetuse algteadmised ühiskonnaõpetuses. Õpilane saavutab majandusalased algteadmised, kuidas on seotud riik-ettevõtte-maksud, kuidas algatada firmat (IX klass).

- **Matemaatika- ja loodusteadustepädevus.** Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära).

- **Digipädevus.** Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

I kooliaste: meedia mõju õpilasele (reklaamid) ja interneti ohutus erinevates suhtlusportaalides.

II kooliaste: interaktiivsed õppematerjalid internetis, pildimaterjali otsimine märksõnade abil, sotsiaalsõrgustikes suhtlemine, infootsing teabeallikast, koodide turvalisus (pin), autorikaitse.

III kooliaste : elektroonsed töölehed, andmebaaside kasutamine.

- **Ainevaldkonna pädevused**

Sotsiaalainete ainevaldkonna pädevused on esitatud põhikooli riikliku õppekava [lisas 5](#).

- **Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega**

- Antud ainevaldkonna õppeainete vahel - lõiming ainevaldkonna ainetes toimub läbivate teemade kaudu.
- Muusikaga- pärimusmuusika ja kultuuriline indentiteet (muusikaajaloo ja inimeseõpetuse omavaheline lõiming).

Ajaloo toimub lõiming läbi vastava kultuuriperioodi õppimise nii muusikas, kirjanduses, teaduses kui ka kunstis (VI-IX klass).

- **Läbivate teemade käsitlemine**

Keskkond ja jätkusuutlik areng - õpilane suudab kasutada omandatud teadmisi ja oskusi keskkonna säästmisel („Prüghunt“ I-IV kl)- lõiming loodusõpetuse ja inimeseõpetuse vahel (V klass). Ühiskonnaõpetuses globaliseeruv maailm ja jätkusuutlik elukeskkond (VI ja IX klass, ühiskonnaõpetuse ning loodus- ja bioloogiaõpetuse lõiming).

Õpilane oskab kirjeldada tervislikku elukeskkonda ja seda hoida (V ja IX klass, lõiming inimeseõpetus-loodusõpetus-ühiskonnaõpetus). Õpilane mõistab keskkonnavalase

sotsiaalreklaami kampaania, telereklaami, arvamusartiklite mõju ja oskab nende tagajärgi ja oma tegevusi analüüsida.

Teabekeskond- internetialane teadlikkus, oskus valida suhtlusregistrit ning sidekanalit olenevalt olukorrast ja vajadusest (internetialane koolitus I, II ja III kooliastmes). Kriitilise lugemise arendamine läbi ainetundide (VI-IX klass eesti keel, inimeseõpetus, ajalugu).

Tehnoloogia ja innovatsioon – IKT kasutamine õppetegevuses (V-IX klass, erinevad ained). Esitatavate teemade visualiseerimine läbi PowerPointi, foto- ja videomaterjali.

Tervis ja ohutus – läbi meediapädevuse tutvumine tervise ning seda ohustavate teguritega (V klassi tunnid arvutiklassis, lõiming loodusõpetusega). Oma tervisenäitajate tundmine, ohutu liiklemine ja sportimine (V klassi inimeseõpetus ja kehaline kasvatus).

Seadused- lõiming seaduste tundmine ja ühiskonnaõpetus (I, II ja III kooliaste).

Tervise- või ohutusalase teavituskampaania (liiklus, traumad, toitumine, käitumine ohu korral, esmaabi) planeerimine ja läbiviimine I-IV klassis toimub eelkõige läbi õppekäikude ja aineõpetuse; V-IX klassis temaatilistes klassijuhatajatundides võimalusel külalisesinejate kaasamisel, õppekäikudel ja aineõpetuses (inimeseõpetus, loodusõpetus, bioloogia, kehaline kasvatus).

Lõiming matemaatikaga- tervisepüramiid, tervisliku lõuna taldrikureegel (murrud, IKT kasutus) V klass.

Väärtused ja kõlblus –seksuaalkasvatus (loengud VII ja VIII klassi õpilastele), omandada korrektsed õpilaste arengut toetavad teadmised seksuaal-ja reproduktiivtervisest ja –õigustest ning nõu ja abi saamise võimalustest; saada informatsiooni, mis võimaldab vaidlustada seksuaalsusega seotud müüte (lõiming inimeseõpetuse, bioloogia ja ühiskonnaõpetus vahel). Usundite õppimine ajaloo (lõiming ajaloo, ühiskonna, inimeseõpetuse vahel).

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – aktiivse kodanikuna leiab võimalusi toetada läbi muusika puudustkannatavaid inimesi (ühiskonnaõpetus ja muusika).

Kultuuriline identiteet – õpilane mõistab end kultuuri kandjana, edasiviijana ja kultuuride vahendajana (lõiming muusikaga, selle mõistmine ning oma rollist arusaamine). Sallivalt ja lugupidavalt suhtuma teiste kultuuride esindajatesse ning nende tavadesse ja loomingsusse (vahetusõpilased teistest riikidest YFU kaudu). Teisest rahvusest õpilasega (YFU vahetusõpilane, teise koduse keelega õpilane) koostöö

tegemine ja ühisprojektid klassisisiselt- lõiming kõigi õppeainete vahel.

6. Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilastekujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, ühistegevus);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpim ja uurimistöö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs,

klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarvekoostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine),

osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;

10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond.

11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Erinevad võimalused õppetöös:

- ♣ Osalemine konkursil „Suitsuprii klass“ (V-VIII klass inimeseõpetuse aine raames)
- ♣ Osalemine piirkondlikel aineolümpiaadidel (V-VIII klass)
- ♣ Õppemeetodid: rühmatööd, individuaalsed tööd (essee, referaat, ristsõna, esitlus).
- ♣ Kodutöid antakse vastavalt vajadusele, kuid arvestades õpilaste suurt koormust, siis enamasti on kodused tööd seotud suuremate projektidega (nt referaat, PowerPoint ettekanne).
- ♣ Õpilaste uurimustööd (inimeseõpetuses VI, VII ja VIII klass).
- ♣ Kodanikupäeva tähistamine IX klass.
- ♣ Võimaluse korral õpetajad kasutavad erinevates internetikeskkondades koostatud harjutusi teadmiste kinnistamiseks.

7. Hindamine

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang, oluline on ka õpilase enda roll hindamisel, pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, kuid ei hinnata hoiakuid ega väärtusi. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet. Aineteadmiste ja -oskuste ning hoiakute hindamine võib kanda nii kujundava kui ka kokkuvõtva hindamise ülesandeid, kusjuures põhirõhk on kujundaval hindamisel. Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised, sisaldades suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid.

Hindamine toimub vastavalt kooli hindamisjuhendile.

Hindamise põhimõtteid tutvustatakse õpilastele õppeaasta esimeses ainetunnis.

Riiklikus õppekavas kehtestatud õpitulemused ajaloo ja ühiskonnaõpetuses saavutatakse ainete lõimimise ja õpilase iseseisva töö kaudu. Selleks kasutatakse tunni- ja kooliväliselt õpet ning võimalusi korraldada õpet väljaspool kooliruumi ja virtuaalses õppekeskkonnas. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärke seada ning oma õppimist analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

Kooli õppeinfosüsteemis ja õpilasraamatus kajastub koondhinne (veerandi- ja aastahinne) vastavalt koolis toimuvale reaalsele õppele lõimitud aine ajalugu-ühiskonnaõpetus hindena. Põhikooli riiklikule lõputunnistusele kantakse lõimitult õpitud aine ajalugu-ühiskonnaõpetus aastahinne eraldi õppeainete ajalugu ja ühiskonnaõpetus hindena. Ainete tiheda lõimimise tõttu ei eristata siin teadmiste hindamist ainepõhiselt.

Ainevaldkonna konkreetses õppeaines oodatavad õpitulemused ja nende saavutamist toetav õppesisu, IKT kasutus ja lõimingu kohad on esitatud vastavas ainekavas.

Inimeseõpetus ainekava TMKK põhikoolis

2. klassile

1 tundi nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
MINA	Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.	väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad, oskab neid kirjeldada; oskab suhelda ja käituda teisi arvestades; teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid; teab mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooled;	EESTI KEEL - suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. MATEMAATIKA - ajaarvamine, ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (tabelid). KUNSTIÕPETUS - rahvakultuur KEHALINE KASVATUS - suutlikkus mõista väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana.
MINA JA TERVIS.	Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Ravimid. TERVISLIK ELUVIIS: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport. Abisaamise võimalused. Esmaabi.	teab, milline on tervislik eluviis – mitmekesine toitumine, puhkus, liikumine; teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda	LOODUSÕPETUS - looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule.
MINA JA MINU PERE	Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid. Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.	teab, mis on perekond, mille poolest perekonnad erinevad, väärtustab peresuhteid, selgitab lähemaid sugulassuhteid, teab oma kohustusi perekonnas; väärtustab kodu ja kodukohta	EESTI KEEL - teemakohased tekstid, KUNSTIÕPETUS – oma pere kujutamine
AEG JA ASJAD	Aeg, aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus. Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.	eristab, mis on aja kulg ja seis; oskab koostada oma päevakava; oskab eristada oma ja võõrast asja ja mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta; väärtustab ausust asjade jagamisel	EESTI KEEL - teemakohased tekstid, MATEMAATIKA – kell, kella tundmine, raha

MINA JA KODUMAA	Eesti - minu kodumaa. Eesti teiste riikide seas. Kodukoht. Rahvakalendri tähtpäevad.	teab Eesti riigi sümboleid; oskab nimetada selle pealinna, sünnipäeva ja presidenti, tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat	EESTI KEEL - teemakohased tekstid TÖÖÕPETUS – mardi -või kadrinask
MEIE	Mina, igäihe individuaalsus ja väärtuslikkus	Teab ja väärtustab igäihe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega; õigust olla erinev; selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust	EESTI KEEL - teemakohased tekstid KUNST - rühmatöö

Inimeseõpetus ainekava TMKK põhikoolis

3. klassile

1 tundi nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming, hindamine
MINA	Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine.	väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad; oskab suhelda ja käituda teisi arvestades, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet; teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;	EESTI KEEL - suudab väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; MATEMAATIKA - ajaarvamine, ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid). LOODUSÕPETUS - looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule. KUNSTIÕPETUS – enda kujutamine KEHALINE KASVATUS - suutlikkus mõista väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana. INFOTEHNOLOOGIA - vastavalt teemale, märksõnale otsingumootori www.google.ee kasutamine, lühiuurimuste, omaloomingu vormistamine arvutis.
VAIMNE JA FÜÜSILINE TERVIS	Tervislik eluviis. Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.	teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;	EESTI KEEL – teemakohased tekstid' LOODUSÕPETUS, MATEMAATIKA – inimese kehakaal
MINU JA TEISTE VAJADUSED	Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest. Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine.	mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda; oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;	EESTI KEEL – teemakohased tekstid KUNST - rühmatöö

	Kohusetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.		
TEAVE JA TEABEALLIKAD NING NENDE KASUTAMINE.	Erinevad teabeallikad. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuse planeerimine.	Mõistab ja kirjeldab reklaami mõju inimese käitumisele, mõistab ja kirjeldab mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest; planeerib oma aega, raha ja igapäevaseid tegevusi	INFOTEHNOLOOGIA, EESTK KEEL - vastavalt teemale, märksõnale otsingumootori www.google.ee kasutamine, kirjaliku töö vormistamine arvutis.
KÜLA, VALD, LINN, MAAKOND	Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Eesti Vabariigi ja kodukoha sümbolid. erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.	teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid; teab Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike.	EESTI KEEL – oma kodu või kodukoha kirjeldamine KUNST – oma kodukoha kujutamine, oma perevapi kujutamine
MEIE	Lapse õigused ja kohustused, mina ja endasse suhtumine	Nimetab enda õigusi ja kohustusi; teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused	EESTI KEEL – jutustamine

Inimeseõpetuse ainekava TMKK põhikoolis

5. klassile

1 tund nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
Tervis	Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis.	Kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nende mõistete abil.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (eneseväljendus).
	Tervisenäitajad.	Teab enda põhilisi tervisenäitajaid (kehakaal ja kehapikkus, kehatemperatuur, pulsisagedus ning enesetunne).	IKT: arvutiklassis tutvumine erinevate mõõdikutega, millega saab tervisenäitajaid mõõta.
	Tervist mõjutavad tegurid.	Nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele.	Lõiming: kehaline kasvatus (ohutu liikumine ja liiklemine). IKT: www.maanteeamet.ee
	Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.	Eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (eneseväljendamisoskuse harjutamine); kehaline kasvatus (lõdvestamistehnikad).
Tervislik eluviis	Tervisliku eluviisi komponendid.	Oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus.	Lõiming: loodusõpetus (toidupüramiid; inimene)
	Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted.	Tervislik päeva- ja nädalamenüü. Kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid.	Lõiming: eesti keel (korrektnen menüü vormistamine ja selle lahtikirjutamine)
	Toitumist mõjutavad tegurid.	Selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega. Kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut.	IKT: www.tai.ee
	Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted.	Teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid.	Lõiming: kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest).
	Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.	Oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest. Väärtustab tervislikku eluviisi.	IKT: elektroonilise päevakava koostamine (kas internetipõhine või siis Open Offices).
Murdeiga ja kehalised muutused	Murdeiga inimese elukaares.	Kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (eneseväljendus, selgitamine, analüüsimisoskuse harjutamine); kehaline kasvatus (kehalised muutused, vastupidavus).

	Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.	Kehalise arengu mõju murdealise emotsioonidele ning tõhus toimetulek arengumuutustega.	
	Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas.	Teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel oma arengutempo.	IKT: www.amor.ee , õppefilm
	Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.	Aktsepteerib oma kehalisi muutusi.	
	Suguline küpsus ja soo jätkamine (2 tundi)	Teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.	IKT: õppefilm, www.amor.ee Lõiming: loodusõpetus (inimene)
Turvalisus ja riskikäitumine	Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.	Kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnestusjuhtumeid. Selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (meedia ja teave). IKT: www.maanteeamet.ee
	Eakaaslaste ning meedia mõju tervisele ja ohukäitumise alaseid valikuid tehes; iseenda vastutus (2 tundi).	Nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele. Suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.	IKT: arvutiklass (meedia)- erinevad suhtlemisportaalid.
	Vahendatud suhtlemine.	Väärtustab turvalist ja ohutut käitumist.	
	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides (2 tundi)	Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsionaalne toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide kahendamine ja suhtlusoskus.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (eneseväljendus). IKT: www.narko.ee
	Valikud ja vastutus seoses uimastitega.	Väärtustab mitmekesisest positiivset ja tervislikku elu.	Lõiming: loodusõpetus (inimene)
	Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele (3 tundi)	Kirjeldab tubaka ja alkoholi kahjulikku mõju inimese organismile.	IKT: 2 õppefilmi ja töölehed.
Haigused ja esmaabi	Levinumad laste- ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine.	Oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi. Selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliselt ja rahvameditsiini vahenditega.	Lõiming: kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest).
	HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS.	Teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest.	IKT: õppefilm
	Esmaabi põhimõtted.	Esmaabivahendid koduapteegis. Kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumite korral.	Lõiming: kehaline kasvatus (vigastuste reageerimine)
	Esmaabi erinevates olukordades (3 tundi).	Teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ning demonstreerib esmaabivõtteid.	IKT: esmaabivõtted, õppefilm www.esmaabi.ee

	Käitumine õnnetusjuhtumite korral .	Väärtustab enda ja teiste inimeste elu.	
Keskkond ja tervis	Tervislik elukeskkond.	Tervisliku elukeskkonna hoidmine. Kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukohast.	Lõiming: loodusõpetus.
	Tervislik õpikeskkond.	Eristab tegureid, mis muudavad õpikeskkonna turvaliseks.	
	Tervis heaolu tagajana.	Eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.	

Inimeseõpetus ainekava TMKK põhikoolis

6. klassile

1 tund nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
Mina ja suhtlemine	Enesehinnang. Konflikt iseendaga. Sisemiste konfliktide lahendamine.	Analüüsib enda iseloomujooni ja omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi. Mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (kirjalikult enda analüüsimine).
	Eneseanalüüs.	Oskab suheldes enda kohta tagasisidet anda ning teistelt seda vastu võtta.	
	Enesekontroll.	Enesekontrolli võtete mõistmine ja nende rakendamine.	
	Oma väärtuste selgitamine.	Oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (elukutsed, teadmised ja oskused).
Suhtlemine teistega	Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia.	Tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (aja ja kulutuste planeerimine, laenamine ja säästmine). IKT: oma vajadustepuu koostamine Open Office programmiga.
	Suhtlemise komponendid.	Teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlemisoskuste vajalikkust; eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (infotarbimine). Eesti keel ja kirjandus (suhtlemine erinevates situatsioonides ning keelekasutus).
	Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.	Kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlemisvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele.	IKT: ettekande tegemine verbaalsest või mitteverbaalsest suhtlemisest.
	Aktiivne kuulamine.	Aktiivse kuulamise võtete teadvustamine ja nende kasutamine õpiprotsessis.	
	Tunnete väljendamine.	Oskab väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (sooline võrdõiguslikkus). Eesti keel ja kirjandus (eneseväljendusoskus).

	Eneseavamine. Eelarvamused.	Teadustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ning toob selle kohta näiteid.	
	Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine.	Eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele.	
	Ei ütlemine.	Teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, oskab partnerit arvestavalt öelda ei ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri ei ütlemist.	IKT: õppefilm.
	Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise korral.	Väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse. Vabandamine ja süüteo ülestunnistamine.	
Suhted teistega	Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.	Kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste toimimist igapäevaelus.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (koostöö ja ühistegevus).
	Sallivus enda ja teiste vastu.	Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist.	IKT: õppemäng interaktiivseid vahendeid kasutades.
	Hoolivus.	Oskab abi pakkuda ja seda ka vajadusel vastu võtta.	
	Sõprussuhted.	Väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat.	
	Usaldus suhetes. Empaatia. Vastutus suhetes.	Näitab õpiprotsessis võimet näha olukorda teise isiku vaatenurgast.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (sõpruskond, õiguste ja kohustuste tasakaal). Kunstiained (eneseväljendust toetav teemakohane töö).
	Kaaslaste mõju ja surve.	Kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi.	
	Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.	Eelarvamuste mõju suhetele.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (rahvarühmad, sooline võrdõiguslikkus, rahvusvähemused, sallivus).
	Isikuseärasused.	Mõistab isikuseärasusi.	
	Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.	Mõistab soolisi erinevusi. Oskab selgitada mõistet erivajadus.	IKT: õppefilm. www.puutepunkt.ee
Konfliktid	Konfliktide olemus ja põhjused (2 tundi).	Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (detailne kirjeldamine).

	Tõhusad konflikti lahendamise teed.	Kriitikaga hakkamasaamine. Läbirääkimiste pidamine.	
	Mittetõhusad konflikti lahendamise teed.	Teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise.	
Otsustamine ja probleemilahendus	Otsustamine ja probleemide lahendamine.	Teab ja oskab õpitu olukorras otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (eneseväljendusoskus).
	Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamiseks (2 tundi).	Kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudis ja eeliseid.	IKT: õppefilm.
	Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses.	Mõistab otsustades lahendamiseviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi.	
	Vastutus otsustamisel (2 tundi)	Selgitab ja kirjeldab eri olukorrad sobiva parima käitumisviisi valikut; väärtustab vastutuse võtmist otsuste langetamisel	
Positiivne mõtlemine	Positiivne mina. Positiivne mõtlemine.	Nimetab ja väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi.	IKT: positiivse minapildi kujutamine kasutades tehnoloogilisi võtteid. Lõiming: eesti keel ja kirjandus.
	Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.	Väärtustab positiivset mõtlemist.	

Inimeseõpetuse ainekava TMKK põhikoolis

7. klassile

1 tund nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
Inimese elukaar ja murdeea koht selles	Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid.	Kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid.	Lõimimine bioloogiaga (pärilikkus).
	Inimese elukaar. Elukaare etapid.	Kirjeldab inimese elukaart kui tervikut ja eri perioodide tähtsust järgnevate perioodide arenguülesannete täitmisel.	Lõimimine bioloogiaga (pärilikkus). Kunst: kunstitöö seoses inimese elukaarega
	Murde-ja noorukiea koht elukaares. Muutunud suhted lähedastega.	Iseloomustab murde-ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka.	Internetist artiklite otsimine, mis on kirjutatud suhete ja nende muutumise teemadel.
	Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused.	Toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundamisel.	Lõiming eesti keele ja kirjandusega (silmapaistvad isikud Eestis ja maailmas).
	Vastutus seoses valikutega.	Kirjeldab enesekasvatuvõtteid.	Lõimimine ühiskonnaõpetusega (õigused, kohustused ja vastutused).
Inimese mina	Minapilt ja enesehinnang.	Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang	Lõimimine: ühiskonnaõpetus (aja ning kulutuste planeerimine)
	Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte määramine.	Eneseanalüüsi kasutamine oma iseloomujoonte määramisel. Kirjeldab inimese erinevaid iseloomujooni.	
	Eneseanalüüs: huvide, võimete ja väärtuste määramine.	Väärtustab oma huvide, võimete ja väärtuste positiivses suunas kujundamist.	IKT: arvutiklassis testide sooritamine teada saamiseks rohkem oma isiksuseomadustest.
	Konflikt.	Kirjeldab konflikti olemust.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (kooli sisekord, sõpruskond, koolipere).
	Konfliktid kodus, nende põhjused ning nendega toimetulek.	Kirjeldab suhete säilimise ning konfliktide vältimise võimalusi	

	Väärtused ja väärtuskonfliktid.	Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konflikti lahendamise viise.	
Inimene ja rühm	Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus.	Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse , liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi. Kirjeldab inimeste erinevaid rolle ja ülesandeid	
	Reeglid ja normid rühmas.	Mõistab normide ja reeglite vajalikkust.	Lõiming: ühiskonnaõpetus(rahvusvähe- mused, sallivus, inimõigused)
	Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.	Võrde erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi ja sarnasusi.	Lõiming: käsitöö (etikett) IKT: õppefilm
	Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.	Kirjeldab rühma kuulumise positiivsed ja negatiivseid külgi.	
	Hoolivus rühmas.	Väärtustab inimsuhteid. Näitab välja hoolivust oma kaaslaste vastu.	
	Rühma surve ja toimetulek sellega.	Demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega.	
	Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.	Selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust.	IKT: õppefilm Lõiming: kehaline kasvatus (aus mäng- ausus ja õiglus spordis ning tavaelus).
Turvalisus ja riskikäitumine	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist.	Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused)
	Emotsioonidega toimetulek.	Saab aru emotsioonide olemusest ning oskab end analüüsida piisavalt palju, et mitte toimida emotsioonide ajendil.	
	Enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus.	Saab aru mõistest kriitiline mõtlemine ja oskab seda selgitada oma sõnadega. Mõistab probleemide olemust ja tunneb parimaid lahendusi nende lahendamiseks.	IKT: arvutiklassis meelepea koostamine, kasutades erinevad programme.
	Hakkamasaamine kiusamine ja vägivallega.	Demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalga korral koolis.	
	Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid.	Eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid.	

	Uimastite tarvitamise lühiajaline mõju.	Saab aru ja oskab analüüsida uimastite lühiajalist mõju inimese organismile ning ühiskonnale.	Lõiming: kehaline kasvatus (ohutu liikumine ja liiklemine, kehalise aktiivsuse mõju tervisele).
	Uimastite tarvitamise pikaajaline mõju.	Saab aru ja oskab analüüsida uimastite pikaajalist mõju inimese organismile ning ühiskonnale.	IKT: õppefilm, www.narko.ee Lõiming: bioloogia (inimese organism)
Inimese mina ja murdeea muutused	Varane ja hiline küpsemine- igäihel oma tempo.	Oskab selgitada mõistet küpsemine. Saab aru varajase ja hilise küpsemise iseärasustest.	
	Muutused välimuses. Nooruki põhimured küpsemisperioodil.	Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi.	
	Suguküpsus.	Selgitab, milles seisneb suguküpsus.	Lõiming: bioloogia (inimese paljunemine ja areng)
	Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid.	Selgitab soorolli olemust ja kirjeldab soostereotüüpset suhtumist.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (sooline võrdõiguslikkus)
	Lähedus suhetes. Sõprus.	Kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks.	
	Armumine. Käimine.	Kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ning armumist.	IKT: www.amor.ee
	Lähedus ja seksuaalhuvi.	Kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes. Mõistab seksuaalhuvi vajadust.	
	Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.	Selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.	IKT: noorteprotaalide külastus. Lõiming: bioloogia (inimese paljunemine ja areng)
Õnn	Õnn.	Oskab selgitada oma sõnadega õnne mõistet.	
	Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.	Mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ja rahulolu.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus.

Inimeseõpetuse ainekava TMKK põhikoolis

8. klassile

1 tund nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
Tervis	Tervis kui heaoluseisund. Tervise aspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.	Kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost. Analüüsib enda tervise seisundit.	Lõiming: kehaline kasvatus (kehalise aktiivsuse mõju tervisele).
	Eesti rahvastiku tervisenäitajad.	Kirjeldab tähtsamaid tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt; analüüsib tegureid, mis mõjutavad otsuseid tervise kohta.	IKT: arvutiklassis statistikaameti kodulehega tutvumine Lõiming: bioloogia, geograafia.
	Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus.	Teab levinumaid nakkus- ja mittenakkuslikke haigusi.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (meedia ja teave).
	Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus.	Analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (meedia ja teave). IKT: arvutiklass. www.tai.ee
	Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana.	Selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele; oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaelu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana.	Lõiming: kehaline kasvatus.
	Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik.	Dieetid. Lisaained toidus.	
	Toitumine mõju tervisele.	Müüdid seoses toimumise. Treenimine ja ületreening.	IKT: õppefilm.
	Toitumist mõjutavad tegurid.	Analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele; analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele.	
	Vaimne heaolu, selle säilitamist aitavad tegevused ja mõttelaad.	Teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu.	

	Stressorid, stressi kujunemine. Stressiga toimetulek.	Selgitab stressi olemust, põhjuseid ja tunnuseid.	Lõiming: bioloogia (inimese organism ja stress).
	Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras.	Kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (käitumine kriisiolukorras).
	Abistamine, abi otsimine ja leidmine.	Kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi .	IKT: internetiallikate kasutamine.
Suhted ja seksuaalsus	Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkestamine.	Kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis.	
	Suhete väärtustamine.	Demostreerib õpitu olulisust, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine.	Lõiming: eesti keel ja kirjandus (eneseväljendusoskus).
	Armastus. Seksuaalsuse olemus.	Väärtustab tundeid ja armastust suhetes ning vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes.	IKT: õppefilm
	Seksuaalne areng.	Selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selle arengus.	Lõiming: bioloogia (inimese areng).
	Seksuaalne orientatsioon.	Seksuaalõigused.	IKT: õppefilm
	Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele.	Selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (soorollid, õigused).
	Seksuaalvahekord.		Lõiming: bioloogia
	Turvaline seksuaalkäitumine.	Turvalise seksuaalkäitumisega seotud väärtused ja otsused.	
	Rasestumisvastased meetodid.	Kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele.	Lõiming: bioloogia (mõju organismile)
	Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.	Kirjeldab millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse. Kirjeldab seksuaalsel teel levinumate haiguste ärahoidmise võimalusi.	Lõiming: bioloogia (mõju organismile, haiguse levik).
	HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.	Teab, mis on HIV ja AIDS ning HIV nakatumise teid ja võimalusi nakatumist vältida.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (õigused).

Turvalisus ja riskikäitumine	Levinumad riskikäitumise liigid.Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule.	Kirjeldab levinumaid riskikäitumise tagajärgi ning mõju inimese tervisele ja toimetulekule.	Lõiming: ühiskonnaõpetus.
	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekuks (2 tundi).	Kirjeldab ja selgitab levinumaid riskikäitumiste ärahoidmise ning sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandilt, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil.	
	Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile.	Kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb.	Lõiming: bioloogia (KNS ja mõju sellele).
	Uimastitega seonduvas väärtuskumused. Sõltuvuse kujunemine.	Uimastid ühiskonnas.	IKT: arvutiklass. www.narko.ee
	Uimastite tarvitamise isiklik, sotisaalne majanduslik ja juriidiline risk.	Kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades.	Lõiming: ühiskonnaõpetus.
	Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades (3 tundi)	Teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral.	IKT: õppefilm
Inimene ja valikud	Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud.	Inimese huvide, võimete, iseloomu ja väärtuste seos kutsevalikuga.	
	Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.	Mõistab edukuse võtit, teab ja oskab anda olukordadele väärtushinnanguid.	Lõiming: ühiskonnaõpetus (õigused-kohustused).
	Mina ja teised kui väärtus.	Analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.	Lõiming: eesti keel (eneseväärdus).

Ajalugu ainekava TMKK põhikoolis

5. klassile

1 tund nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD/ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
Ajaarvamine <ul style="list-style-type: none">Muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.	Õpilane: 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase <i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, arabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine</i> ; 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 5) kasutab ajalookaarti.	<u>IKT</u> : Miksike, Koolielu jm keskkonnas koostatud eakohased mängud/harjutused_ <u>Lõiming</u> *Matemaatika : arabia ja rooma numbrid
Ajalooallikad <ul style="list-style-type: none">Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.	Õpilane: 1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; 2) töötab lihtsamate allikatega; 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid <i>kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas</i> .	<u>Lõiming</u> *Loodusõpetus: aed ja põld Läbivad teemad * Keskkond ja jätkusuutlik areng * Kultuuriline identiteet Läbivad teemad * Keskkond ja jätkusuutlik areng * Kultuuriline identiteet * Väärtused ja kõlblus
Eluolu <ul style="list-style-type: none">Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kooliharidus, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.	Õpilane: 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ning inimeste eluolu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti.	Läbivad teemad * Keskkond ja jätkusuutlik areng * Kultuuriline identiteet * Väärtused ja kõlblus Võimalusel õppekäik Harjumaa muuseumisse (Keilas) või Vabaõhumuuseumisse
Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud. <ul style="list-style-type: none">Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.	Õpilane: 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste elu minevikus; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu; 4) kasutab ajalookaarti	<u>Lõiming</u> *Kirjandus: muistendid *Muusikaõpetus: laulupeod, Eesti hümn

Ajalugu ainekava TMKK põhikoolis

6. klassile

2 tundi nädalas, õppemaht 70 tundi

TEEMAD/ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
<p>Sissejuhatus muinasaeg</p> <ul style="list-style-type: none">Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine.Ajalugu ja ajalooallikad. Allikmaterjalide tõlgendamine.Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasaja üldiseloostus, Pulli, Kunda.	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim</i>;teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.	<p>Lõiming</p> <ol style="list-style-type: none">Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvudGeograafia: informatsiooni leidmine kaardiltMuusikaajalugu: muinasaja muusikariistad. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none">TeabekeskondKeskond ja jätkusuutlik areng <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused Miksike, Koolielu keskkonnas jm</p>
<p>Vanad Idamaad</p> <ul style="list-style-type: none">Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud.Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused.Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutatavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament;seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester</i>;teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.	<p>Lõiming</p> <p>Muusikaajalugu: muusikariistad Idamaades</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Keskond ja jätkusuutlik areng</p> <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused Miksike, Koolielu keskkonnas jm</p>

<p>Vana-Kreeka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur. • Kreeka linnriigid. • Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. • Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana, olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelasepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil; 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist; 3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal; 4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>polis, rahvakoosolek, akropol, agora, tüürann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik</i>; 6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust. 	<p>Lõiming</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kunstiõpetus 2. Arhitektuur: püramiidid, templid 3. Kirjandus, teater 4. Mütoloogia 5. Tehnoloogia-õpetus 6. Tehnika areng 7. Kehaline kasvatus <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused Miksike, Koolielu keskkonnas jm</p> <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus 5. Tervis, ohutus
<p>Vana-Rooma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus, Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp. • Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. • Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. • Ristiusu teke, Uus Testament. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerde, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida- Roomat ja Lääne-Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel; 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>vabariik, foorum, kapitoolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel</i>; 6) teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust. 	<p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus <p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjandus: müüdid, piibllilood 2. Emakeel: kõnekunst 3. Kunstiõpetus: arhitektuur, skulptuur <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused Miksike, Koolielu keskkonnas jm</p>

Ajalugu ainekava TMKK põhikoolis

7. klassile

2 tundi nädalas, õppemaht 70 tundi

TEEMAD/ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
<p>Maailm keskajal 476–1492</p> <ul style="list-style-type: none">• Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldisloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.• Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, risticõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.• Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.• Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.• Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.• Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine. Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;	<p>Läbivad teemad</p> <ul style="list-style-type: none">*Keskond ja jätkusuutlik areng*Väärtused ja kõlblus <p>Tervislik eluviis</p> <p>Lõimumine</p> <ul style="list-style-type: none">*Kunst: kirik kui sakraalehtis*Geograafia <p>Muusikaajalugu: keskaegsed pillid, noodikirja tekkimine</p> <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused (Miksike, Koolielu) jm keskkonnas</p> <p>Erinevate skeemkavade koostamine jutustamise ettevalmistamiseks</p> <p>Informatsiooni otsimine andmebaasidest</p>

<ul style="list-style-type: none"> Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad (Tallinna vanalinn). Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine, eluolu keskajal. 	<p>5) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;</p> <p>6) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu</p> <p>muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;</p> <p>7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;</p> <p>8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit,</i></p> <p><i>Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee,</i></p> <p><i>Meka;</i></p> <p>9) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	
<p>Maailm varauusajal 1492–1600</p> <ul style="list-style-type: none"> Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci. Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades. Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther. Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed. 	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;</p> <p>2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;</p> <p>3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;</p> <p>4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;</i></p> <p>5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.</p>	<p>Läbivad teemad: Keskond ja jätkusuutlik areng Tehnoloogia areng Karjääri-planeerimine Lõiming *Geograafia: Maadeavastajate retked kaardil. Kirjandus: Bornhöhe Muusikaajalugu: Renessanss, tantsumuusika, ilmalik laul</p> <p>IKT Internetipõhised harjutused (Miksike, Koolielu) jm keskkonnas</p>

TMKK põhikooli ainekava

Ajalugu 8. klassile

2 tundi nädalas, õppemaht 70 tundi

TEEMAD/ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming
<p>Maailm 1600–1815</p> <ul style="list-style-type: none">• Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.• Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskviim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).• USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.• Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos. Kultuur: barokk, klassitsism.	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>valgustus</i>, <i>reform</i>, <i>revolutsioon</i>, <i>restauratsioon</i>, <i>absolutism</i>, <i>parlamentarism</i>;9) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.	<p>Lõimumine</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kunstiõpetus: Versailles' loss2. Geograafia: kaardiõpetus3. Inglise keel: riiklikud sümbolid4. Eesti keel: talurahvakoolid, nõiaprotsessid, rahvaluule5. Muusikaajalugu: barokk, romantism 19.saj muusikas <p>Läbivad teemad</p> <p>Väärtused ja kõlblus; jätkusuutlikkus</p> <p>Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine</p> <p>Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata</p> <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused (Miksike, Koolielu jm)</p>

Maailm 1815–1918

- Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.
- Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed. Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani. Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.*

Lõimumine

1. Geograafia: Euroopa ja maailma kaart
2. Kirjandus: olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees, elulood, olustikukirjeldus
3. Loodusteadused: teaduse ja tehnika areng
4. Kunstiõpetus: realism, impressionism
5. Muusika: rahvushümnid
6. Emakeel: tekstianalüüs, suuline eneseväljendus-oskus

Läbivad teemad

Ühiskonna jätkusuutlik areng; kodanikualgatus – kampaaniad, seltsiliikumine, kultuuriline identiteet – rahvusliku ärkamisaja üritused
Tehnoloogia
Väärtused kõlblus

IKT

Internetipõhised harjutused (Miksike, Koolielu jm)

Ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Ainekava TMKK põhikoolis.

9. klass.

3 tundi nädalas, õppemaht 105 tundi.

TEEMAD	ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming, hindamine
Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939	Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.	1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem); 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail; 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu</i> ; 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.	Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart Kirjandus: kirjeldused majanduskriisist muusika ja kunst: sõdadevaheline olustik IKT Internetipõhised harjutused, esitluse koostamine, õppevahendi koostamine (Miksike keskkonnas jm)
Ühiskonna sotsiaalne struktuur	Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus. Väärtused ja identiteetid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.	Õpilane: 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus</i> ; 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust; 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.	Lõiming 1. Inimeseõpetus erinevad sotsiaalsed rühmad 2. Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus

<p>Demokraatia ja diktatuurid. Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939</p>	<p>Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas. Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed. Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.</p> <p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel. Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika. Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus; 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; 3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; 4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu; 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid ab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem); 6) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail; 7) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; 8) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; 9) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; 10) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia</i>, <i>diktatuur</i>, <i>autoritarism</i>, <i>totalitarism</i>, <i>ideoloogia</i>, <i>fašism</i>, <i>kommunism</i>, <i>natsionaalsotsialism</i>, <i>repressioon</i>, <i>Rahvaste Liit</i>, <i>Versailles' süsteem</i>, <i>vaikiv ajastu</i>, <i>parlamentarism</i>, <i>Tartu rahu</i>; 11) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust. 	<p>Õppeained</p> <p>Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart</p> <p>Kirjandus: kirjeldused majanduskriisist</p> <p>Muusika ja kunst: sõdadevaheline olustik</p> <p>IKT</p> <p>Internetipõhised harjutused, esitluse koostamine,</p>
---	---	---	---

Teine maailmasõda	Osapooled. Põhjused. Kommunism ja natsionaalsotsialism. Tulemused.	1) Võrdleb ja mõtestab esimese ja teise maailmasõja tulemusi. 2) Teab muudatusi Euroopa poliitilisel kaardil.	Läbivad teemad Jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon Tervislik eluviis. Õppeained 1. Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart 2. Kirjandus: inimene sõjas, valikute ees 3. Muusika, kunst: sõda 4. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus, tehnika areng
Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2005	Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad. Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted. Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu. Kommunistliku süsteemi lagunemine, <i>perestroika</i> ja <i>glasnost</i> , Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine. Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine. Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.	Õpilane: 1) iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; 2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail; 3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel; 4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; 6) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil; 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid <i>perestroika</i> , <i>glasnost</i> , <i>külm sõda</i> , <i>kriisikolle</i> , <i>kollektiviseerimine</i> , <i>industrialiseerimine</i> , <i>plaanimajandus</i> , <i>massirepressioon</i> , <i>Atlandi Harta</i> , <i>Euroopa Liit</i> , <i>NATO</i> , <i>Balti kett</i> , <i>laulev revolutsioon</i> ; 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Toomas-Hendrik Ilves, Edgar Savisaar, Mart Laar jt.	Läbivad teemad Jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon Tervislik eluviis Õppeained 1. Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart 2. Kirjandus: inimene sõjas, valikute ees 3. Muusika, kunst: elulaad 4. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus

<p>Eesti valitsemiskord</p>	<p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus. Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus</i>, <i>põhiseaduslik institutsioon</i>, <i>põhiseaduslikud õigused</i>, <i>seadusandlik võim</i>, <i>opositsioon</i>, <i>koalitsioon</i>, <i>täidesaatev võim</i>, <i>president</i>, <i>õiguskantsler</i>, <i>riigikontroll</i>, <i>kohalik omavalitsus (KOV)</i>, <i>kohus</i>, <i>õigusakt</i>; <i>erakond</i>, <i>valimised</i>, <i>kodakondsus</i>, <i>kodanik</i>, <i>alaline elanik</i>; 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart); 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); 4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades; 5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust; 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana; 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi. 8) Arnold Rüütel, Lennart Meri, Toomas-Hendrik Ilves, Edgar Savisaar, Mart Laar jt 	<p>Lõiming</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ajalugu: võimuinstitutsioonide kujunemine ; kodaniku mõiste ajaloo kaudu 2. Matemaatika: statistiline analüüs 3. Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid <p>IKT http://www.riigikogu.ee/ http://www.eesti.ee EL tutvustavad leheküljed</p>
------------------------------------	---	---	---

<p>Majandus</p>	<p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide püstitamine ja ressurside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeerimine, tarbijakaitse</i>; 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu; 3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel; 4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka; 5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; 6) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ajalugu: endiste sotsialismimaade üleminek turumajandusele 2. Matemaatika: statistika kasutamine 3. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine 4. Tööõpetus: ametid 5. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 6. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad <p>IKT Harjutused ja vajalikud lingid http://www.emta.ee/, Rahandusministeeriumi kodulehekülg http://www.fin.ee/, Sotsiaalministeeriumi kodulehekülg http://www.sm.ee/, Eesti Panga kodulehekülg http://www.eestipank.info/frontpage/et/</p>
------------------------	---	--	--

Ühiskonnaõpetus ainekava TMKK põhikoolis

6. klassile

1 tundi nädalas, õppemaht 35 tundi

TEEMAD/ALATEEMAD	OODATAVAD ÕPITULEMUSED	IKT, lõiming, läbivad teemad
<p>Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus</p> <ul style="list-style-type: none">Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).Sooline võrdõiguslikkus.Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>rahvus, riik, võrdõiguslikkus</i> ja <i>sallivus</i>;nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;suhtub sallivalt erinevustesse;teab ja hoiab kogukonna traditsioone;teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.	<ol style="list-style-type: none">Eesti keel ja kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all kodu ning koduümbrusAjalugu: kogukonna identiteedi tekeInimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõjuMatemaatika: statistilise materjali kasutamineKunstiõpetus: teema avamine omaloomingus <p>Läbiv teema: „Kultuuriline identiteet“ IKT</p> <p>Teema illustreerimiseks: rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/; Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee jne); raamatusari „Rahvused Eestis“; tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik“; kohaliku omavalitsuse kodulehekülg; maailmahariduse portaal http://www.maailmako</p>

<p>Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. • Noorteorganisatsioonid. • Eakohased kodanikualgatuse võimalused. • Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus</i>; 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral; 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi. 	<p>IKT</p> <p>Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ jne).</p> <p>Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/: noorteorganisatsioonid</p> <p>(nt kodutütred http://www.kodutytar.ee, skaudid http://www.skaut.ee/, ELO http://www.elo.ee/ jne).</p> <p>KOV-i koduleheküljed, kohalikud ajalehed.</p>
<p>Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. • Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. • Kohalik omavalitsus. • Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon. • Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne). 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>inimõigus, seadus, demokraatia</i>; 2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud); 3) nimetab ja austab inimõigusi; 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta; 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta. 	
<p>Koolidemokraatia lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas</p> <ul style="list-style-type: none"> • Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. • Kooli sisekord (kodukord). • Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; 2) märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel; 3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; 4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu. 	

<p>Töö ja tarbimine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine. • Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. • Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. • Teadlik, säästev tarbimine. • Töökultuur ja tööeetika. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida; 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ juures päevaplaani koostamine 2. Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender 3. Eesti keel: väärtused ja kõlblus 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Tehnoloogiaõpe: töömaailm IKT: http://www.minuraha.ee jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülj http://www.stat.ee/ jne)
<p>Meedia ja teave</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raamatukogu, internet. • Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon. • Teadlik infotarbimine ja -edastamine. • Autoriõiguste kaitse. 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat; 2) oskab eristada fakti ja arvamust; 3) oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot; 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest, teadvustab autoriõiguste kaitsega seonduvaid probleeme internetis; 5) tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi; 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti keel: teabekeskond 2. Inimeseõpetus: internetisuhtluse ohud ja võimalused 3. Muusikaõpetus: autoriõigused 4. Kunstiõpetus: autoriõigused IKT Intellektuaalomandi kohta käiv info (nt http://www.autor.ee/est jne); suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika- ja videovahetus-keskkonnad (nt YouTube jne).